

**БІЛІНГВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ ДО ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ-УКРАЇНІСТІВ
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ОРІЄНТУВАЛЬНО-ПОШУКОВОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)**

Воробець Сніжана Всеволодівна

Одним із найбільш динамічно розвинутих напрямів сучасної лінгвокультурології є міжкультурна комунікація. Визначення цього поняття відображено в самому терміні — спілкування людей, які презентують різні культури, що першопочатково було запропоновано й досить ґрунтовно розроблено західними (А. Вежбицька, С. Кітаяма, М. Коул, Г. Трейгер, Е. Холл, Г. Хофстед), дещо пізніше підхоплено російськими (Є. Верещагін, Д. Гудков, Т. Грушевицька, В. Костомаров, В. Попков, А. Садохін, В. Сафонова, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова), білоруськими (В. Маслова, Н. Мечковська) й українськими (Ф. Бацевич, П. Донець, В. Жайворонок, Т. Космеда, В. Манакін, О. Селіванова) дослідниками.

Згодом відбулося розширення предметного поля поняття «міжкультурна комунікація» на такі суміжні ділянки, як навчання другої й іноземної мови, порівняльна лінгвокультурологія і лінгвопрагматика, компаративна і прикладна лінгвістика, загальна проблематика теорії і практики перекладу. Дійсно, будь-яка міжкультурна інтеракція має на меті володіння, як мінімум, двома мовами. Центральною ланкою такої комунікації є переклад як один із найскладніших видів мовленнєвої діяльності. Крім того, останнім часом учені дедалі частіше звертають увагу на переклад як лінгвокультурологічне явище, оскільки не всі елементи культурного фонду однієї мови, скажімо, можуть бути наявні в культурному фонді іншої. Ця особливість утруднює під час перекладу навіть з близькоспорідненої мови (у нашому випадку з російської на українську чи навпаки) передавання культурної самобутності однієї мови засобами іншої.

Відповідно до сучасних освітніх реалій України, що передовсім пов'язано зі збільшенням потоку навчальної інформації з російськомовних друкованих джерел і мережі Інтернет, багатьом студентам-філологам, магістрантам, аспірантам, які не здобувають спеціалізації «Перекладач», доводиться так чи інакше долучатися до перекладацької діяльності, так би мовити, у зв'язку зі щоденними потребами. Це, відповідно, зумовлює потребу виокремлення відповідного навчального різновиду перекладу, що полягає у вузькій сфері застосування, адже такою перекладацькою діяльністю студенти-білінгви задовольняють насамперед особисті, а не суспільні комунікативні потреби, як, скажімо, у випадках фахової університетської підготовки майбутніх професійних перекладачів; вони керуються власними мотивами, а не мотивами, визначеними суспільством.

Водночас ретроспективний огляд проблематики наукових напрацювань у царині порівняльного мовознавства (Л. Бублейник, Г. Їжакевич, В. Кононенко, М. Кочерган, А. Майборода, В. Манакін, Т. Чортгоризька), загальної теорії і практики перекладу, зокрема близькоспорідненого (К. Бабов, Л. Бархударов, В. Гак, Ю. Жлуктенко, Р. Зорівчак, В. Комісаров, Р. Міньяр-Белоручев, В. Рагойша, Я. Рецкер), методичних аспектів перекладацької діяльності в умовах українсько-російської

двомовності (Н. Волошанівська, Є. Голобородько, І. Горошкін, В. Загороднова, О. Кретова, Н. Місяць, Н. Пашківська, В. Радчук, Ю. Тельпуховська, В. Шляхова) виявив, що в українській лінгводидактиці вищої школи означена проблема фактично не розроблена ні в теоретичному, ні в прикладному аспектах. Питання методичної доцільності застосування навчального перекладу у вищих філологічних профілю скеровані переважно на носіїв російської або української мови, які опановують іноземні мови, тоді як реальні освітні можливості використання близькоспорідненого перекладу у фаховій підготовці студентів факультету української чи російської філології лишаються нереалізованими.

Термін «професійно орієнтований переклад» з'явився в радянській науці наприкінці 60-х років ХХ ст. і стосувався переважно методики навчання іноземних мов (В. Гак, Д. Єрмолович, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Міньяр-Белоручев, Я. Рецкер, С. Тер-Мінасова). Беручи до уваги ту обставину, що будь-який усний чи письмовий переклад — це «процес міжмовної і міжкультурної інтеракції, під час якого на підставі цілеспрямованого перекладацького аналізу вихідного тексту створюється текст перекладу» [6, с. 22], науковці уточнюють, що переклад професійно значущих текстів є фаховою діяльністю окремо взятої категорії спеціалістів. Натомість учені зауважують, що мовна спроможність професійного перекладача, безумовно, відрізняється від мовної здатності звичайного білінгва.

Близькоспоріднений білінгвізм, як здатність людини наперемінно використовувати в мовленнєвій практиці дві генетично споріднені мови, само собою зрозуміло, є передумовою успішної перекладацької діяльності. Однак «сам по собі близькоспоріднений білінгвізм аж ніяк не є запорукою здібності до перекладу. Можливий різний рівень володіння спорідненою мовою. Можна навіть непогано розмовляти й досить легко викладати думки в письмовій формі і водночас зазнавати значних труднощів при переході з російської мови на українську чи навпаки; у таких випадках ідеться передовсім про недостатню або абсолютну несформованість таких складників білінгвізму, як навичка перемикування і навичка девербалізації. У такого мовця внаслідок того, що він наперемінно послуговується обома мовами в мовленнєвій практиці, виформовується ілюзорне уявлення про те, що будь-який переклад особливих утруднень не викликати» [5, с. 102].

Очевидно, головна відмінність полягає в тому, що професійний перекладач (на відміну від звичайного білінгва) повинен належним чином оволодіти перекладацькою компетентністю в галузі не однієї, а щонайменше двох мов. Висловлена думка здебільшого ґрунтується на висновках фахівців у галузі перекладознавства (Т. Кияк, І. Корунець, В. Рагойша, О. Тарнопольський), але, на думку В. Виноградова, «не варто перебільшувати значення, з якої, близької або ні, мови перекладають, оскільки перекладач зобов'язаний знати мову, з якої перекладає, незалежно від того, близька вона чи ні, водночас мовна спорідненість дозволяє зберегти при перекладі деякі структури дослівно, і це, свідомо чи ні, підштовхує перекладачів, зазвичай недостатньо підготовлених, до буквалізму, до механічного відтворення» [3, с. 185]. Крім того, слід враховувати, що для професійного перекладача вибір мовних засобів завжди задається текстом оригіналу, а отже, важливою особливістю мовної перекладацької здібності, на думку В. Комісарова, є її гнучкість і пластичність, спроможність швидко перемикатися, симультанно переходити від процесу мово-

сприйняття до мовопородження [6]. Як бачимо, попри схожість загальних процесів перекладацької діяльності, професійна підготовка майбутніх перекладачів і студентів, які здобувають філологічну освіту, має свою специфіку: перші займаються перекладом для інших, другі — для задоволення власних когнітивних або освітніх потреб, тобто для себе.

У контексті підготовки майбутніх українців-словесників таке розуміння сутності перекладу дещо ускладнене й тим, що майбутні філологи за характером своєї діяльності повинні опрацьовувати тексти різного жанрово-стильового призначення — від офіційно-ділових, газетно-публіцистичних до наукових чи творів художньої літератури, маючи змогу надалі працювати не лише в освітніх закладах, а й, скажімо, кореспондентами, коректорами, фахівцями зі зв'язків із громадськістю. З огляду на це, пропонуємо таке визначення сутності поняття «професійно орієнтований близькоспоріднений переклад»: особливий вид мовленнєвої діяльності студента-білінгва в умовах спорідненого мовного середовища, скерований на перетворення текстів вихідної мови на рівноцінні за змістом й експресивно-стилістичним забарвленням тексти мови цільової, що пов'язані з різними сферами фахової діяльності майбутнього філолога. Саме таке тлумачення, на нашу думку, уможливорює охоплення випадків, коли цільовою мовою є українська, так і випадків, коли цільовою мовою є російська, знімаючи будь-які обмеження як щодо жанрово-стильової належності навчального текстового матеріалу, так і стосовно усної чи письмової форми перекладу. З наведеного визначення безпосередньо випливає, що для здійснення такого виду мовленнєвої діяльності у двомовного студента має бути сформована специфічна білінгвальна здатність, що забезпечить йому усвідомлене здійснення внутрішньо кодових перемикань із російської мови на українську, чи навпаки, з урахуванням відповідного соціокультурного контексту, семантики і прагматики висловлювання, фактора адресата тощо. Слушними для нашого дослідження є міркування Г. Богіна про те, що «у разі використання термінологічної сполуки «мовна здатність» слово здатність слід розуміти як синонім до слова *готовність* (курсив наш — С. В.), а не як синонім до слова *обдарованість*» [2, с. 8].

Як відомо, методична сутність принципу врахування рідної мови так чи інакше впливає зі змісту одного з основоположних підходів сучасної методики викладання української мови — комунікативно-діяльнісного, за якого «мета навчання пов'язана із забезпеченням максимального наближення процесу навчання до реального процесу спілкування мовою, що вивчається, у всіх або декількох видах мовленнєвої діяльності і різних сферах спілкування (побутовій, навчальній, професійній, соціально-культурній)» [1, с. 344], що, відповідно, неодмінно потребує врахування реальних комунікативних потреб тих, хто навчається.

Таким чином, виявлення реальних і потенційних потреб у перекладі в майбутніх фахівців з української філології, визначення пріоритету того чи іншого виду навчального перекладу, а відповідно, уточнення текстового матеріалу з професійно значущих сфер для навчання визначеного контингенту студентів й розробка типології перекладацьких помилок і спектра перекладацьких умінь і навичок письмового перекладу стали одним із завдань орієнтувально-пошукового етапу педагогічного експерименту.

Проведений контент — аналіз 156 випускних робіт на здобуття кваліфікації «спеціаліст» (7.0203030 «Філологія* Українська мова і література») або «магістр» (8.0203030 «Філологія* Українська мова і література») виявив, що майже 80 % дипломників під час написання роботи зверталися до джерел російською мовою (і лише 15 % мають покликання на літературу іноземною мовою). У загальному масиві опрацьованої студентами літератури частка російськомовних джерел склала в середньому 30–35 % від загальної кількості всіх найменувань у переліках використаної літератури, а в деяких випускників кількість найменувань російською мовою навіть досягала 60 % усієї кількості використаних джерел, особливо це було помітним під час посилань на електронні ресурси. Обсяг перекладених українською мовою цитат, різного роду посилань на іноземні першоджерела (від 50 до 80 посилань у кожній роботі) свідчить про те, що в багатьох випускників текст курсової або магістерської роботи більш ніж на третину чи майже наполовину сконструйований на підставі інформації з першоджерел, переданої засобами російської мови. Було відзначено, що 72 % випускників перекладали літературу з російської мови, 28 % — з однієї чи двох іноземних мов. Причому близько 40 % випускників частіше зверталися до російськомовних джерел, аніж до українськомовних, удаючись до мови-посередника з літератури іноземною мовою. Висновки, зроблені у ході контент-аналізу робіт, були підтверджені й результатами експертного опитування викладачів — фахівців із циклу соціально-гуманітарних дисциплін, що допомогло окреслити коло найбільш імовірних науково-професійних сфер або поточних навчальних ситуацій, уточнити жанрово-тематичну різноманітність навчального матеріалу (реферати, доповіді-презентації, захисти курсових і дослідницьких проєктів, участь у науково-дослідній роботі), у яких студенти зіштовхуються з об'єктивною необхідністю застосовувати перекладацькі вміння, що надалі узгоджувалося з висновками проведеного анкетування 160 студентів — учасників експерименту.

Анкетування засвідчило високий рівень зацікавленості студентів-філологів щодо можливості оволодіння перекладацькими вміннями і навичками: 81,5 % випускників бакалаврату і магістратури вважають за необхідне увести в навчальний план факультету спецкурс або окрему дисципліну з російсько-українського перекладу, причому більшість із них висловилися за обов'язковість такого предмета ще на часі бакалаврату. Студенти молодших курсів здебільшого висловили побажання увести такий спецкурс у перелік дисциплін за вибором або мати можливість додатково прослухати скорочений курс російської літературної мови. Цілком схвально опитувані сприйняли ідею щодо методичної аргументації шкільного і вишівського вивчення перекладної художньої літератури, оскільки мають труднощі в рецепції перекладених творів українською мовою або хотіли б краще збагнути секрети майстерності відомих перекладачів, яким удасться зберегти рівновагу змісту і форми оригіналу. Простежувалася наявність усвідомлення цінності перекладацької діяльності: більшість опитуваних вважають важливим дізнатися про неї більше (53 %), деякі вагалися з відповіддю (34 %) і значно менше тих, хто взагалі заперечував таку потребу (13 %). На нашу думку, мотивація в оволодінні вміннями і навичками близькоспорідненого перекладу цілком актуально усвідомлювалася студентами і виражалася в їхній готовності вивчати факультативний спецкурс із російсько-українського перекладу. Під час опитування також було встановлено, що для цієї

категорії студентів найбільш релевантною є письмова форма перекладу під час роботи з текстами офіційно-ділового, художнього стилю, в той же час робота з публіцистичним і науковим стилем, що передбачають передачу змісту вихідного тексту більш увиразнено і розгорнуто, частіше потребуватиме й додаткової корекції усних перекладацьких навичок, адже переклади офіційно-ділових, наукових і більшості публіцистичних або медіатекстів прагнуть до дослівної точності, насичені поняттями, термінами, тоді як художні переклади можуть знехтувати цією дослівною точністю заради збереження ідейно-тематичного змісту або засобів художнього зображення оригіналу.

З метою визначення типу білінгвальної здатності в майбутніх фахівців з української філології у першій серії контрольних зрізів була застосована методика прямого асоціативного експерименту, коли респондентам було запропоновано 30 слів-стимулів й потрібно було надати асоціативну вербальну реакцію українською мовою, що першою спадала на думку. Через два дні опитуваним було запропоновано ті стимули, але реакції потрібно було подати російською мовою. Рівень білінгвальної здатності визначався за такою формулою: $K \text{ спільних реакцій} = \frac{\text{спільні реакції}}{100} \cdot 100 \%$.

Усі реакції.

Так, за коефіцієнтів до 40 % білінгвальна здатність має рецептивний характер (низький рівень), від 40 % до 60 % — репродуктивний характер (середній рівень); від 60 до 100 % — продуктивний характер білінгвальної здатності (високий рівень). Отримані результати оброблялися процедурою кореляційного аналізу програмного забезпечення Microsoft Excel. Аналіз результатів орієнтувально-пошукового етапу надалі дав змогу виявити взаємозв'язок білінгвальної здатності продуктивного характеру зі сформованістю відповідних перекладацьких умінь і навичок, а отже, розробити спектр перекладацьких умінь і навичок письмового перекладу.

Когнітивно-лінгвістичні вміння — це: а) вміння адекватно сприймати текст в оригіналі, виділяти проблемні одиниці перекладу в тексті оригіналу, з'ясовуючи їх денотативне і конотативне значення, відшуковувати рівноцінні перекладами в цільовій мові; б) вміння долати труднощі лексико-фразеологічного, словотвірного, граматико-стилістичного характеру як вихідного, так і перекладеного тексту; в) навички користування різними мовними засобами для відтворення одного і того ж змісту.

Текстово-дискурсивні вміння — це: а) вміння глибоко проаналізувати вихідний письмовий текст, виявити його смислові і функціонально-стилістичні нюанси, використовуючи весь арсенал перекладацьких прийомів, максимально адекватно відтворити їх у тексті перекладу; б) вміння усвідомлювати особливості функціонування лексем, норм їх сполучуваності, системних відношень у кожній мові (перекладацька пильність); в) вміння породжувати адекватні мові оригіналу тексти різного функціонального стилю, типу і жанру.

Компенсаторно-технологічні вміння — це: а) вміння користуватися словниками, довідниками, електронними базами даних та іншими джерелами додаткової інформації; б) володіння перекладацькими прийомами компенсації під час відтворення тексту засобами мови перекладу; в) вміння оцінювати рівень адекватності і якості перекладу за шкалою оцінювання якості професійно орієнтованого близько-

спорідненого перекладу, виявляючи втрати та причини спотворення тексту-оригіналу під час його перекладу на цільову мову; г) критичне сприймання власного мовлення, вміння виявляти сегменти перекладеного тексту, що не відповідають нормам, виправляти перекладацькі помилки, спричинені невмінням відшукати необхідний відповідник до російської мови.

У другій серії контрольних зрізів, відповідно до завдань орієнтувально-пошукового етапу експерименту, для уточнення типології перекладацьких помилок студентів проведено контрольний письмовий переклад, що мав на меті виявити рівень білінгвальної здатності учасників експерименту. Було запропоновано для перекладу тексти трьох професійно значущих стилів: 1) офіційно-ділового (текст типового документа); 2) наукового (розділ монографії в жанрі підручника зі спеціальності); 3) публіцистичного (інтернет-новини). Щодо текстів художнього стилю, то зауважимо, що особливості перекладу художньої літератури зумовлені її специфікою, а художні образи безпосередньо пов'язані з поетикою твору і мають свій специфічний характер співвідношення змісту і форми вираження, порівняно з науковою літературою, де мовна форма, яка служить для вираження наукового поняття, сама по собі відіграє менш активну роль або є відносно нейтральною. Це зумовлено превалюванням у художньому мовленні естетичної функції, що покликана вплинути на емоції і почуття читачів, тоді як у діловій сфері спілкування має бути зрозумілим і точним, із використанням нормативної орфографії, загальноживаної термінології в узвичаєній фонетичній або граматичній формі, без зайвої метафори-чності та емоційного забарвлення. З огляду на те, що художні переклади є здебільшого прерогативою майбутніх фахових перекладачів, до експериментального матеріалу вони не були залучені.

Джерельним матеріалом послуговували: фрагмент рецензії на магістерське дослідження «Языковая картина мира в текстах авторской песни» (офіційно-діловий стиль), стаття «Кризис в системе образования» (публіцистичний стиль), уривок із навчального посібника С. Тер-Мінасової «Язык и межкультурная коммуникация» (науково-популярний стиль). Результати перевірки виконаних письмових перекладів засвідчили стійку несформованість умінь відшукати рівноцінні перекладами в цільовій мові або ж застосовувати адекватні засоби компенсації, враховуючи особливості норм сполучуваності, системних відношень у кожній з мов, які перекладають. Так, високий рівень білінгвальної здатності (перекладено до 75 % тексту-оригіналу) продемонстрували лише 12 % студентів, середній рівень (перекладено до 50 % вихідного тексту) засвідчили 35,5 %, тоді як переважна більшість (перекладено менше 40 %) опитуваних виявила низький рівень — 53 % відповідей. Окремо відзначимо, що нашу увагу привертало не стільки граматичні помилки (порушення морфологічних або синтаксичних норм мови перекладу), які зазвичай не призводять до суттєвого спотворення змісту перекладеного тексту, адже граматичні перекладацькі навички передбачають диференціацію форми і функції граматичного явища в реченні та його адекватну передачу мовою перекладу, скільки лексичні (помилки, пов'язані із неправильним використанням основного або контекстуального значення слова, порушення норм сполучуваності), а також стилістичні (використання слова, конструкції або стилістичних зворотів, які не відповідають за своїми функційно-мовними властивостями тому жанрово-стилістичному різновиду

тексту, до якого належить переклад). До того ж помилки правописного характеру так само пов'язані не з рівнем розвитку перекладацьких умінь та навичок, а спричинені особистісним фактором, переважно неухабністю. Саме на лексику припадає особливе стилістичне навантаження тексту, і часто не мовні, а соціокультурні розбіжності викликають найбільші утруднення під час перекладу. Словникова відповідність двох лексем (мови оригіналу і мови перекладу) часто не спрацьовує навіть за близькосторідненого перекладу, оскільки кожна з них насичена своїм (історичним, оцінним, національно маркованим) конотативним значенням.

За результатами орієнтувально-пошукового етапу було розроблено типологію перекладацьких помилок при близькосторідненому білінгвізмі.

1. Помилки, спричинені інтерферентним впливом російської мови.

Так, у перекладах статті публіцистичного стилю з-поміж найтиповіших помилок траплялося калькування з російської: спорних — *«спірних»* (замість *«суперечливих»*), глави Правительства — *«глави Уряду»* (замість *«голови Уряду»*), призывом — *«призивом»* (замість *«закликом»*), следующие проблемы — *«слідуючі проблеми»* (замість *«такі проблеми»*), таким образом — *«слідуючим чином»* (замість *«таким чином»*), совпадают — *«співпадати»* (замість *«збігатися»*). Яскраво простежувалося тяжіння до механічного перенесення міжмовних відповідників під час перекладу часто вживаних у науковому стилі усталених висловів: и тому подобное — *«і тому подібне»*, в течение следующих периодов — *«на протязі слідуючих періодів»*, речь идет... — *«мова йдеться»*, так как... — *«так як»*, изучаемые правила — *«вивчаємі, вивчаючі правила»*, по мнению ученого — *«по думці, по пропозиції вченого»* тощо.

2. Помилки, викликані нерозумінням контексту (мікро- та макроконтраксту) під час перекладу слів з полісемічною семантикою.

Передусім це стосується як перекладу окремих лексичних одиниць, так і нехтування особливостями екстралінгвістичного контексту. Наприклад, за перекладу уривка тексту, який розпочинався словами: *«Во время своего пути я шаг за шагом передумывал все свое раннее детство, начиная с того времени, когда отец по вечерам носил меня по комнате на руках и что-нибудь рассказывал...»*, більшість перекладів мали такий вигляд: *«Під час свого шляху я крок за кроком передумував все своє раннє дитинство, починаючи з того часу, коли батько вечорами носив мене по кімнаті на руках і що-небудь розказував»*.

3. Помилки, спричинені тим, що під час перекладу надається перевага предметно-логічному еквіваленту без урахування його конотативного значення.

Доволі часто студенти послуговуються лексемою, не враховуючи семантичний обсяг її значення. Зазначимо, що, за нашим припущенням, найчастіше таких помилок опитувані мали б припускатися у ході перекладу текстів художнього стилю, однак такі ж труднощі виникають у них, зокрема, під час перекладу тексту наукового стилю. Проілюструємо на прикладі аналізу вихідного тексту: *«Очевидно, что основную культурную нагрузку несет лексика: слова и словосочетания. Из них складывается языковая картина мира, определяющая восприятие мира носителями данного языка. Особенно наглядно и ярко этот аспект представлен устойчивыми выражениями, фразеологизмами, идиомами, пословицами, поговорками — то есть тем слоеязыка, в котором непосредственно сосредоточена народная мудрость или, вернее, результаты культурного опыта народа»*. Аналізуючи письмові роботи

студентів, ми відзначили що, коли потрібно вдаватися до перекладів, які функціонують у науковому дискурсі, студенти найчастіше послуговуються їх найпоширенішим варіантом — домінантою синонімічного ряду. Так, «очевидно» перекладається, як «скоріш за все», «вочевидь»; «загрузка» — «вага», «тягар»; «носитель языка» — «представникмови», «в редких случаях» — «у рідкісних випадках», «у виняткових випадках» тощо.

4. Помилки, пов'язані з невмінням застосовувати прийоми лексичних трансформацій під час перекладу.

До цього типу було віднесено помилки, викликані занадто буквализованим, вільним підходом до перекладу російських текстів. Намагаючись відшукати формальний еквівалент лексемі, нерідко студенти забувають про те, що навіть «еквівалентні» слова різняться семантикою, функціональним використанням, лексичними конотаціями, можливостями контекстуальної сполучуваності. Попри близьку спорідненість мов перекладу, інколи лише звернення до прийомів лексичних трансформацій дозволяє зберегти змістову адекватність.

5. Помилки, викликані неправильним перекладом національно маркованої лексики й етнофразеології.

Так, у більшості студентів виникли труднощі навіть у процесі перекладу ідіоми «отрезанный ломоть», багато хто взагалі залишив цей випадок без перекладу, наприклад: речення «*Все равно, брат, ты — отрезанный ломоть, как тебя ни верти*» 70 % студентів переклали так: «*Все одно, брате, ти — відрізаний, як не крути*»; 15 % вдалися до не виправданої лексичної трансформації: «*Все одно, брате, ти для нас назавжди втрачений, як не крути*». Як бачимо, опитувані студенти, орієнтуючись на зовнішню схожість, найчастіше вдавалися до механічного перенесення ідіоматичної конструкції.

6. Помилки, викликані недостатнім словниковим запасом питомої української лексики.

Опитувані студенти дуже часто зловживали запозиченими словами, які доречні лише тоді, коли в мові немає питомого українського відповідника з потрібним відтінком лексичного значення або стилістичного забарвлення. Так, у перекладах домінують лексеми типу: «*пресинг*» (власне український варіант — «*тиск*», «*натиск*»); «*прайс-лист*» («*цінник*»); «*генерація*» («*покоління*»); «*дайджест*» («*оглядовий збірник*»); «*тост*» («*грінка*»), «*фотографія*» («*світлина*») тощо. На нашу думку, лексичні перекладацькі навички відрізняються від власне лексичних насамперед умінням вибирати потрібне значення слова з кількох наявних лексичних еквівалентів. Робота над прийомами лексичних заміни (генералізація — більш широке, конкретизація — більш вузьке), наприклад, «*карпатская ель*» — смерека — конкретизація, передбачає наявність широкого контексту [4, с. 132–134].

Попри те, що практика сьогодення засвідчує неабиякий розквіт прикладного перекладознавства, а теоретична думка плідно й активно підживлює перекладацьку практику, дискусії навколо можливостей навчання адекватного перекладу не вщухають і до сьогодні. У цих умовах зростає роль професійно орієнтованого близько спорідненого перекладу як посередника у двомовному спілкуванні й навчанні студентів, магістрантів та аспірантів філологічного фаху. Проведений контент-аналіз випускних кваліфікаційних робіт виявив, що реальні, комунікативно-пізнавальні

інтереси і потреби студентів у науково-освітній сфері зумовлюють необхідність цілеспрямованого навчання професійно орієнтованого близькоспорідненого перекладу як особливого виду мовленнєвої діяльності. Продуктивний білінгвізм, як здатність студента наперемінно використовувати у спілкуванні дві споріднені мови, само по собі зрозуміло, є передумовою його перекладацької діяльності, однак наявність білінгвізму ще не є запорукою здібності до перекладу. Навчання професійно орієнтованого близькоспорідненого перекладу майбутніх фахівців української філології формуватиме спектр перекладацьких умінь та навичок (когнітивно-лінгвістичних, текстово-дискурсивних, компенсаторно-технологічних), які безпосередньо перебувають у площині їх білінгвальної здатності. Формування білінгвальної здатності як важливого компонента загальнофілологічної підготовки словесників до майбутньої професійної діяльності надасть реальні можливості майбутнім учителям рідної і/або російської мови взяти участь як у щоденній мовленнєвій діяльності, так і в майбутній перекладацькій практиці.

Список використаних джерел

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва : ИКАР, 2009. 448 с.
2. Богин Г. И. Современная лингводидактика : учебное пособие Калинин : Изд-во Калинин. ун-та, 1980. 61 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : ИОСО РАО, 2001. 224 с.
4. Воробець С. В. Типи перекладацьких помилок студентів в умовах близькоспорідненого білінгвізму. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*. Серія : Психолого-педагогічні науки. 2014. № 3. С. 131–134.
5. Горіна Ж. Д. Перекладацька діяльність як вид міжмовного та крос-культурного посередництва. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2009. № 2. С. 102–108.
6. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.